

MEI 2026

Cultureel erfgoed als wapen: het gebruik van strategische narratieven tijdens de Russische invasie van Oekraïne

© Kyiv, Saint Michael's Square, 2026, Daryna Zhyvohliadova

Inleiding

Sinds de Russische invasie van Oekraïne in de lente van 2022 is het cultureel erfgoed van het land, waaronder gebouwen, monumenten, archieven, bibliotheken en musea, een bewust doelwit geworden. De opzettelijke vernietiging van deze dragers van herinnering en identiteit vormt de inspiratie voor deze beleidsbrief, waarin de volgende onderzoeksvraag de leidraad vormt:

Waarom gebruikt Rusland cultureel erfgoed als wapen; meer specifiek, waarom beoogt Rusland een doelbewuste vernietiging van Oekraïens erfgoed, ondanks het besef dat dergelijke acties de Oekraïense identiteit en veerkracht enkel versterken?

Om deze vraag systematisch te beantwoorden, schetst deze beleidsbrief eerst een korte conceptuele achtergrond, waarbij cultureel erfgoed als wapen en doelwit wordt onderzocht aan de hand van de begrippen *weaponisation*, *politisering*, *militarisering* en *securitisation*. In het tweede deel van de beleidsbrief komt de analyse van strategische narratieven aan bod, in twee stappen: (1) een brede inventarisatie van Russische en Oekraïense narratieven die de vernietiging en plundering van cultureel erfgoed aanklaagt of rechtvaardigen (macro-analyse); en (2) een diepgaand onderzoek naar de logica achter en interactie tussen de dominante narratieven (analyse op mesoniveau). Hierbij wordt de aandacht gevestigd op de kloof tussen wat er wordt gezegd en wat er niet wordt gezegd (analyse op microniveau). Door zowel de ‘wat’-vraag (welke narratieven worden naar voren gebracht) als de ‘hoe’-vraag (hoe worden ze naar voren gebracht) te beantwoorden, volgt het rapport de traditionele analytische volgorde van *Strategic Narrative Analysis* (SNA), en wordt deze inhoudelijke analyse vervolgens aan beleidsadvies gekoppeld.

De totstandkoming van dit rapport omvatte een grondige studie van de strategische logica achter de vernietiging van erfgoed in drie fasen: (1) een onderzoeksfase waarin het Russische en Oekraïense discours over cultureel erfgoed in kaart werden gebracht, gebruikmakend van SNA; (2) een feedbackfase waarin dit discours werden besproken met beleidsmakers en erfgoedprofessionals tijdens een simulatieoefening gebaseerd op een praktijkvoorbeeld, namelijk de Russische plundering van musea in Cherson, met als doel praktijkperspectieven in de analyse te integreren; en (3) een synthesefase waarin de bevindingen werden geconsolideerd en vertaald in beleidsaanbevelingen, resulterend in deze beleidsnota. Hoewel deze activiteiten werden georganiseerd binnen het REKA-kader en in samenwerking met het Nederlandse Ministerie van Defensie en het Clingendael Instituut, zijn de analyses en standpunten in deze nota uitsluitend die van de auteurs.

1. Conceptuele achtergrond: *weaponisation*, *militarisering*, *politisering* en *securitisation*

Vier concepten vormen de achtergrond waartegen dit rapport moet worden gelezen: *weaponisation*, *militarisering*, *politisering* en *securitisation*. Deze concepten zijn van groeiend belang in het beleids- en mediadiscours, vooral sinds de Russische invasie van Oekraïne in 2022. Ze worden vaak gebruikt om het onverwachte gebruik van hulpbronnen, zoals voedsel of energie, voor oorlogsdoeleinden te beschrijven. Hoewel ze vaak door elkaar worden gebruikt om deze keuzes te duiden, is het belangrijk om een onderscheid te maken tussen deze concepten en hun respectieve dynamieken, omdat zij gebruikt worden in verschillende situaties en dus een verschillende aanpak vereisen.

Weaponisation verwijst naar de transformatie van niet-wapens in wapens, waardoor zij instrumenten worden die schade toebrengen (Mattson, 2020). Vaak tracht dit concept een afwijking te beschrijven van wat als normaal en dus verwacht wordt beschouwd in een conflict. Meestal, maar niet altijd, vindt deze afwijking plaats op een opzettelijke, actieve en offensieve wijze. Het concept omvat materiële zaken, waaronder het reeds genoemde voedsel en energie, maar ook ideeën en verhalen. De ‘*weaponisation of everything*’ wordt zelfs beschouwd als een belangrijk kenmerk van moderne conflicten, wat impliceert dat ‘alles’ een potentieel wapen kan zijn (Galeotti, 2022). Het algemene debat van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN) is een krachtige illustratie hiervan, aangezien Oekraïne de Russische acties in zijn verklaringen herhaaldelijk heeft gekarakteriseerd als een vorm van *weaponisation* (zie Bijlage 1).

Het concept ‘*weaponisation*’ domineert momenteel het internationaalpolitieke debat, maar is niet nieuw. De oorsprong ervan reikt terug tot de defensie-industrie van de Koude Oorlog in de jaren vijftig, waar het werd geïntroduceerd om de integratie van wapens – en meer specifiek geteste raketprototypes – in een wapensysteem te beschrijven (Mattson, 2020). Verschillende

factoren verklaren de huidige prominentie van het concept (Galeotti, 2022; Mattson, 2020). Zo reiken moderne conflicten verder dan het gebruik van conventionele fysieke kracht. Bovendien zijn er vaak andere actoren dan staten bij betrokken en verlopen conflicten doorgaans in een ambigue omgeving, zonder formele oorlogsverklaring. Ook contextuele factoren worden als belangrijk beschouwd (Mousavizadeh, 2015; Mudie-Mantz & Werz, 2025). Technologische ontwikkelingen creëren nieuwe mogelijkheden voor *weaponisation*, terwijl globalisering de potentiële impact ervan versterkt. Daarnaast kan een systemische strijd, waarbij de liberale internationale orde steeds meer wordt uitgedaagd, het risico op conflicten vergroten en de inspanningen op het gebied van preventie en beheersing verzwakken.

Militarisering verwijst naar het proces waarbij iets dat oorspronkelijk bedoeld is voor niet-militair gebruik wordt hergebruikt voor militaire doeleinden (Mattson, 2020). Het voorbeeld van hernieuwde Russische aandacht voor Sovjetmonumenten die eerdere militaire verworvenheden in de verf zetten suggereert dat militarisering zowel een bredere als een engere betekenis heeft dan *weaponisation*: breder, omdat dit hergebruik verder gaat dan het veroorzaken van schade, en enger, omdat het wordt uitgevoerd door een specifieke actor, namelijk het leger. Hoewel het concept militarisering niet expliciet wordt gedefinieerd, reguleren het Haagse Verdrag van 1954 voor de bescherming van cultureel erfgoed en de bijbehorende protocollen het gebruik van cultureel erfgoed voor militaire doeleinden tijdens gewapende conflicten.

Politisering volgt een gelijkaardige logica, maar vindt plaats in het bredere politieke domein. Het beschrijft het proces waarbij kwesties die ooit als neutraal werden beschouwd, onderwerp worden van politiek debat (Zürn, 2014; 2019). De procedures van het Werelderfgoedcomité illustreren deze dynamiek in de culturele erfgoedsfeer. Zij draaien vaak om soevereiniteitskwesties en laten zien hoe culturele symbolen de inzet worden van een politieke strijd (Langendonk & Drieskens, 2024).

Het doortrekken van deze redenering naar **securitisation** lijkt gerechtvaardigd, aangezien steeds meer onderzoek de vernietiging van erfgoed als veiligheidsprobleem analyseert met behulp van dit concept. Het begrip verwijst naar het proces waarbij via discours een existentiële bedreiging wordt geconstrueerd die buitengewone maatregelen rechtvaardigt (Buzan et al., 1998; Langendonk & Drieskens, 2025). Het bestempelen van vernietiging van erfgoed als culturele genocide is één manier om dit proces in de erfgoedcontext te operationaliseren. Maar een toepassing van deze benadering in een mondiale setting zoals de Algemene Vergadering van de VN is complex, aangezien *securitisation* alleen effect heeft als het publiek de reële dreiging erkent. De internationale gemeenschap overtuigen van een groot risico vergt relatief weinig inspanning wanneer bedreigingen een onmiddellijke, wereldwijde impact hebben. Dit geldt bijvoorbeeld voor voedselzekerheid en energiezekerheid, die beide essentieel zijn voor het biologisch voortbestaan van de mens en sterk geglobaliseerd zijn.

Culturele toe-eigening en vernietiging leiden daarentegen zelden tot wereldwijde 'ripple effects' (Drieskens & Verpoest, 2026). Burgers over de hele wereld beschouwen deze bedreigingen doorgaans niet als direct relevant voor hun onmiddellijke voortbestaan. Erfgoed en cultuur worden vaak gezien als niet-existentiële en lokale aspecten van de samenleving, waardoor het moeilijk is om ze in een mondiale context te als veiligheidsrisico of doelwit af te schilderen. Het Oekraïense discours in het algemene debat van de Algemene Vergadering van de VN lijkt dit te bevestigen: het erkent dat *weaponisation* steeds wijdverspreider wordt, maar linkt dit eerder aan kwesties als voedsel(veiligheid) en energie(veiligheid) in plaats van cultureel erfgoed, en presenteert deze als wapens met een wereldwijd bereik. De vaststelling dat *securitisation*, onder meer het strategische gebruik van discours, *weaponisation* effectiever kan maken, ondersteunt niet alleen de keuze om een onderscheid te maken tussen deze concepten, maar vormt ook de motivatie voor de analyse van strategische narratieven.

2. Een analyse van strategische narratieven in het Russische en Oekraïense discours over cultureel erfgoed

2.1 Methodologie

Strategic Narrative Analysis (SNA) omvat de analyse van de “middelen waarmee politieke actoren proberen een gedeelde betekenis van het verleden, het heden en de toekomst te creëren, om opvattingen over de internationale orde vorm te geven en zo het gedrag van binnenlandse en internationale actoren te beïnvloeden” (Miskimmon et al., 2017, p. 6). Het biedt beleidsmakers een systematische methode om te begrijpen hoe actoren narratieven construeren en communiceren met het oog op beïnvloeding. In dit onderzoek analyseren we aan de hand van drie narratieven hoe erfgoed door zowel Rusland als Oekraïne in het conflict wordt ingezet: **stysteemnarratieven**, die een breed beeld schetsen van hoe de internationale orde wordt begrepen; **identiteitsnarratieven**, die actoren positioneren en hun nationale rollen definiëren; en **thematische narratieven**, die zich richten op specifieke gebeurtenissen, acties en beleidsmaatregelen. Deze narratieven zijn intrinsiek met elkaar verbonden, ook al verschillen zij van elkaar: zo concretiseert het thematische niveau het identiteitsniveau, dat op zijn beurt een concretisering vormt van het systeemniveau.

Volgens deze benadering wordt **cultureel erfgoed een wapen** wanneer het doelbewust wordt **verbonden** met **narratieven** over het internationale systeem die de visie van actoren weerspiegelen (stysteemniveau), met narratieven over de rollen en identiteiten die zij construeren (identiteitsniveau), of met narratieven over concrete gebeurtenissen en conflicten (thema-niveau). Zoals hieronder in de analyse zal blijken, verbinden zowel Rusland als Oekraïne cultureel erfgoed op **stysteemniveau** aan hun eigen visie op de internationale orde. Russische narratieven beschrijven bijvoorbeeld hoe cultureel erfgoed deel uitmaakt van een unieke Russische beschaving, waarbij het culturele beleid van Oekraïne wordt afgeschilderd als een aanval

op de gedeelde geschiedenis, en de acties van Rusland juist als bescherming van dit erfgoed worden gepresenteerd. Oekraïense narratieven daarentegen beschrijven aanvallen op erfgoed meer in het algemeen als een aanval op de internationale rechtsorde. Zij zien erfgoed als onlosmakelijk verbonden met soevereiniteit, internationaal recht en internationale normen.

Op **identiteitsniveau** gebruiken Rusland en Oekraïne erfgoed om hun culturele identiteit te definiëren. Rusland beroept zich hierbij vaak op het orthodoxe karakter van erfgoed en tracht historische continuïteit aan te voeren als argument om culturele en historische claims te rechtvaardigen. Oekraïne reageert hierop door het eigen nationale erfgoed centraal te stellen, de nadruk te leggen op dekolonisatieprocessen en, meer dan Rusland, aandacht te besteden aan etnische diversiteit.

Op het **thematische niveau** ten slotte zetten Rusland en Oekraïne cultureel erfgoed in bij concrete conflicten en gebeurtenissen. Voorbeelden hiervan zijn de gerichte vernietiging van het Prymachenko-museum door Rusland en de plundering van musea in Cherson (zie hieronder), evenals de verwijdering van Sovjetmonumenten en de aanpassing van stads- en straatnamen in Oekraïne sinds de decommuniserings- en dekolonisatiewetten van 2015 en 2023. Opvallend genoeg is het juist op dit thematische niveau dat cultureel erfgoed het meest strategisch wordt ingezet, om militaire acties te rechtvaardigen of om internationale steun te verkrijgen.

Veel van deze narratieven zijn niet direct zichtbaar en vereisen daarom een kritische analyse op basis van een uitgebreid bronnen-corpus. Het materiaal voor de analyse werd verzameld aan de hand van officiële institutionele bronnen en belangrijke media in beide landen. Aan Russische zijde werden onder andere beleidsdocumenten en officiële mededelingen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie (*Ministerstvo inostrannykh del Rossiyskoy Federatsii*) en de Presidentiële Administratie van de Russische Federatie (*Administratsiya Prezidenta Rossiyskoy*

Federatsii) geraadpleegd.¹ Een belangrijke bijkomende bron was de berichtgeving en het commentaar op de website van *Russki Mir* (Russischtalige versie). Deze bronnen werden aangevuld met een systematische analyse van artikelen in belangrijke overheidskranten zoals *Parlamentskaya Gazeta* en *Gazeta.ru*. Oekraïense narratieven werden geanalyseerd aan de hand van verklaringen van het Ministerie van Cultuur van Oekraïne (*Ministerstvo kultury Ukrainy*), het Ministerie van Buitenlandse Zaken van Oekraïne (*Ministerstvo zakordonnykh sprav Ukrainy*) en het Bureau van de President van Oekraïne (*Ofis Prezydenta Ukrainy*), samen met belangrijke overheids- en maatschappelijke media zoals *Ukrinform*, *Suspilne*, *ZMINA*, *Rayon.in.ua* en *Pragmatika Media*.²

2.2 Macro-analyse

De analyse toont aan dat noch Rusland, noch Oekraïne één enkel narratief over cultureel erfgoed hanteert. In plaats daarvan zien we hoe het erfgoed op vele manieren als ‘wapen’ gebruikt wordt. Dat dit een complexe realiteit is blijkt uit de **verscheidene narratieven die geïdentificeerd kunnen worden** op alle drie de hierboven genoemde niveaus. De bronnen onthullen een **gelaagd discours** aan beide zijden van het conflict, waarin **verschillende narratieven naast elkaar** kunnen bestaan. Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze narratieven, georganiseerd volgens het niveau waarop ze voorkomen. De dominante narratieven die de meso-analyse onderbouwen, zijn vetgedrukt, terwijl degene die de latere micro-analyse onderbouwen cursief zijn weergegeven.

	Russische narratieven	Oekraïense narratieven
Systeemniveau	<p>Cultureel erfgoed is een deel van het Russische beschavingsdiscours, waarin Rusland wordt afgeschilderd als slachtoffer en Oekraïne als marionet van het Westen</p> <p>Cultureel erfgoed als instrument voor het (her)schrijven van geschiedenis</p> <p>Aanspraken op cultureel erfgoed als culturele toe-eigening</p>	<p>Rusland zet cultureel erfgoed in als wapen, zowel lokaal als mondiaal</p> <p>Cultureel erfgoed als instrument voor strategische culturele diplomatie</p> <p>Cultureel erfgoed als kader voor het stimuleren van mondiale betrokkenheid</p>
Identiteitsniveau	<p>Cultureel erfgoed als essentieel deel van de ‘Russische wereld’ (Russki Mir)</p> <p>Russische erfgoedclaims die leiden tot ‘cultural erasure’ (uitwissen van de Oekraïense staat en nationaliteit)</p> <p><i>Rusland als beschermer van cultureel erfgoed</i></p>	<p>Cultureel erfgoed als essentieel onderdeel van nationale veiligheid</p> <p>Vernietiging van cultureel erfgoed door Rusland als uitwissen van Oekraïense geschiedenis</p> <p><i>Erfgoedprofessionals als verdedigers van de Oekraïense identiteit</i></p>
Themaniveau	<p>Aanvallen op erfgoed is aanval op gemeenschappelijke roots (Oekraïnisering)</p> <p>Aanvallen op cultureel erfgoed is een aanval op de Russische taal en cultuur (Russofobie)</p> <p><i>Vernietiging van cultureel erfgoed is een vorm van ‘blame shifting’</i></p>	<p>Cultureel erfgoed als instrument van dekolonisatie</p> <p><i>Rusland eigent zich erfgoed toe met als doel Oekraïne te russificeren</i></p> <p>Vernietiging van cultureel erfgoed is een vorm van Oekraïnofobie</p> <p>Cultureel erfgoedbeleid toont zwakke plekken in Oekraïens cultuurbeleid</p>

Tabel 1 Macro analyse

1 Officiële websites: Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation: <https://mid.ru>; Presidential Administration of the Russian Federation: <http://kremlin.ru>

2 Officiële websites: Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine: <https://mcip.gov.ua>; Ministry of Foreign Affairs of Ukraine: <https://mfa.gov.ua>; Office of the President of Ukraine: <https://www.president.gov.ua>

Deze mapping van erfgoednarratieven in overheids- en mediabronnen laat zien dat noch Rusland, noch Oekraïne één enkel cultureel erfgoednarratief hanteert. In plaats daarvan werden **meerdere narratieven** geïdentificeerd op de hierboven genoemde niveaus.

Voor **Rusland** zijn er twee belangrijke aandachtspunten in het systeemnarratief: enerzijds wordt het **Westen als agressor** afgeschilderd, en anderzijds speelt **geschiedenis** een ontzettend **belangrijke rol** in hoe Rusland de internationale orde ziet en beschrijft. Rusland begrijpt duidelijk de kracht van historische narratieven en **instrumentaliseert geschiedenis** actief voor politieke doeleinden. Vladimir Poetins adviseur Vladimir Medinsky stelde het eerder al: “Wie de geschiedenis beheerst, beheerst de toekomst. De geschiedenis bepaalt de acties van mensen vandaag.” (Shultz & Jaspardo 2022, p. 3). Deze focus op geschiedenis is ook verbonden met de manier waarop Rusland zijn identiteit definieert in narratieve strategieën. Rusland construeert een collectieve identiteit waarin het Oekraïense nationalisme wordt vervangen door het idee van een ‘Russische wereld.’ Aan de hand van het **beschavingsnationalisme van de Russische Wereld** worden oorlog en territoriale aanspraken gerechtvaardigd. Rusland integreert Oekraïne *nolens volens* in die Russische wereld. Sergej Lavrov stelde bijvoorbeeld dat “de Russen die nu in de bevrijde gebieden wonen hun verbondenheid met de Russische wereld bevestigen in al haar betekenissen. Hun loyaliteit aan Rusland, waarvan ze ooit om verschillende redenen gescheiden waren, hebben ze nooit ervaren als een afstandelijkheid ten opzichte van Rusland” (Lavrov, 2024). Daarmee lijkt Rusland de status van Oekraïne als soevereine staat en actor op politiek, historisch en cultureel gebied te ontkennen.

Interessant genoeg hanteert Rusland op het thematisch niveau een andere narratieve strategie. Hoewel de Russische wereld het kernconcept van de Russische identiteit vormt, benadrukt Rusland bij specifieke kwesties rond cultureel erfgoed vooral dat Oekraïne de agressor is, die de **gemeenschappelijke historische wortels met Rusland** vernietigt en

actief de Russische taal en cultuur vervolgt. Een goed voorbeeld hiervan is de nieuwssectie op de website van de Russki Mir stichting. In meer dan 300 artikelen sinds 2008 wordt Oekraïne hier beschuldigd van een beleid van ‘Oekraïnisering’ (*ukrainizatsiya*) ten aanzien van de Russischsprekende bevolking in het land. De wijdverspreide internationale verontwaardiging over de Russische invasie van Oekraïne heeft er dan weer toe geleid dat Rusland het Westen beschuldigt van “ongebreidelde russofobie” (Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie, 2025). Dit resulteerde in een wereldwijde campagne van het Ministerie van Buitenlandse Zaken over **russofobie**, die ook weerspiegeld wordt in de nieuwssectie van Russki Mir, waar in een periode van één jaar (tussen november 2024 en november 2025) meer dan 500 artikelen over russofobie (*rusofobiya*) werden gepubliceerd. Op vlak van cultureel erfgoed kaatst Rusland ook vaak de bal terug door een narratief van **blame shifting**. Oekraïense en internationale beschuldigingen over Russische aanvallen op Oekraïens erfgoed worden bijvoorbeeld weerlegd met artikelen in de Russische media over hoe Oekraïense strijdkrachten cultureel erfgoed in de regio Koersk beschadigden. Deze berichten zijn voornamelijk gericht op een Russisch binnenlands publiek, met beweringen dat “Oekraïense troepen niet alleen burgerslachtoffers willen maken, maar ook het historische en spirituele geheugen willen uitwissen” (Pochtaruk, 2024).

Vanuit **Oekraïens** perspectief heeft de massale vernietiging van het culturele erfgoed van het land ertoe geleid dat Oekraïense strategische narratieven zich meer dan voorheen op erfgoed zijn gaan richten. Op systeemniveau benadrukt Oekraïne vooral **hoe Rusland erfgoed als wapen gebruikt**. Oekraïne stelt dat aanvallen op erfgoed een vorm van hybride oorlogsvoering zijn die niet alleen Oekraïne, maar ook de wereldwijde veiligheid bedreigt. Oekraïne is een pionier geworden op het vlak van noodmaatregelen voor de bescherming van cultureel erfgoed, wat mogelijkheden opent voor meer strategische benaderingen van culturele en erfgoeddiplomatie. De verdediging van erfgoed is een **gedeelde**

wereldwijde verantwoordelijkheid, en bijgevolg stelt het Ukrainian Center for Defense Strategies dat “de internationale partners van Oekraïne de rol van cultureel erfgoed serieus moeten nemen door verschillende preventieve en reactieve beleidsmaatregelen te ontwikkelen” (Busol & Frolova, 2021, p. 5). Oekraïne ziet culturele diplomatie dan ook als een strategisch antwoord op de manier waarop Rusland erfgoed als doelwit gebruikt in deze oorlog.

Op identiteitsniveau beschouwt Oekraïne de Russische aanvallen op cultureel erfgoed als een **poging om de culturele identiteit van het land uit te wissen**. De Oekraïense Cultuurstrategie 2025–2030 stelt dat “de Russische Federatie op grove, systematische en grootschalige wijze de normen van het internationaal humanitair recht met betrekking tot culturele waarden schendt. Het beleid van de Russische Federatie ten aanzien van het cultureel erfgoed van Oekraïne en de Oekraïense nationale identiteit is gericht op culturele uitwissing, culturele toe-eigening en culturele genocide” (Strategy for Culture, 2025). Oekraïense onderzoekers beschrijven de totale vernietiging van het culturele erfgoed van Oekraïense steden (‘urbicide’) als een “poging om de geschiedenis uit te wissen” (Buchko & Stetsiuk, 2023, p. 21). Als gevolg hiervan bestaat het belangrijkste identiteitsnarratief in Oekraïne erin dat cultuur en erfgoed worden gezien als een **strategisch onderdeel van de nationale veiligheid**, met name in de recent goedgekeurde Cultuurstrategie, die oproept tot de “integratie van cultuur en cultureel erfgoed in het nationale veiligheidssysteem” (Strategy for Culture, 2025). Deze visie sluit aan bij eerder onderzoek van het Ukrainian Center for Defense Strategies, waaruit bleek dat “Oekraïne zich gaandeweg realiseert dat cultureel erfgoed een inherent element van nationale veiligheid is ... cruciaal voor het voorkomen en bestrijden van externe inmenging en agressie” (Busol & Frolova, 2021, p. 4). Aanvallen op cultureel erfgoed worden gezien als **aanvallen op de soevereiniteit en identiteit van Oekraïne**. In dezelfde lijn worden **erfgoedprofessionals** beschouwd als **verdedigers van de Oekraïense identiteit**.

Op thematisch niveau heeft Oekraïne na de Russische annexatie van de Krim en de oorlog in de Donbas in 2014 een narratief van **decommunisering** ontwikkeld door middel van de decommuniseringswetten van 2015. Na de Russische invasie van Oekraïne in 2022 kwam daar dekolonisatie bij als nieuw element binnen het Oekraïense erfgoedbeleid. Op 21 maart 2023 nam Oekraïne een wet aan over de veroordeling en het verbod op propaganda van het Russische imperialistische beleid in Oekraïne en over de dekolonisatie van toponymie. Deze wet vormt sindsdien de juridische basis voor de veroordeling van een Russisch imperialistisch beleid en verbiedt de promotie van symbolen daarvan.

Twee andere belangrijke thema’s zijn de **toe-eigening van Oekraïens erfgoed als een vorm van russificatie** en de **vernietiging van cultureel erfgoed als een uiting van oekraïnofobie**.

Opmerkelijk is dat de dekolonisatiewet van 2023 beide termen definieert: oekraïnofobie wordt omschreven als “discriminatoire acties, publiekelijk geuite oproepen, ook in de media, in literaire en artistieke werken, die de subjectiviteit van de Oekraïense staat en de Oekraïense natie ontkennen” (Zakon Verkhovna Rada, 2023).³ Russificatie wordt gedefinieerd als “een onderdeel van het Russische imperialistische beleid dat gericht is op het opleggen van het gebruik van de Russische taal, het promoten van de Russische cultuur als superieur aan andere nationale talen en culturen, het verdringen van de Oekraïense taal en het beperken van de Oekraïense culturele en informatieve ruimte” (Zakon Verkhovna Rada, 2023).

3 Volledig citaat: “Ukrainophobia – discriminatory actions, publicly expressed appeals, including in the media, in literary and artistic works, that deny the subjectivity of the Ukrainian state, the Ukrainian nation, the fight against the subjugation, exploitation, assimilation of the Ukrainian people, as well as the legitimacy of protecting the political, economic, and cultural rights of the Ukrainian people, the development of Ukrainian national statehood, science, and culture, disparage the specific ethnocultural characteristics of Ukrainians, and ignore the Ukrainian language and culture”, cfr Law of Ukraine ‘On the condemnation and prohibition of the propaganda of Russian imperial policy in Ukraine and the decolonization of toponymy’, 21 maart 2023.

Een laatste Oekraïens thematisch narratief is meer introspectief en belicht de **tekortkomingen van het Oekraïense cultuurbeleid**. Tot 2022 werd het cultureel erfgoed van Oekraïne gemarginaliseerd en chronisch ondergefinancierd. Overheidsstrategieën voor de implementatie van een cultuurbeleid ontbraken, en was er nog steeds “geen eenduidig mechanisme voor het beoordelen van het verlies van culturele goederen en eigendommen, geen specifieke procedures voor het documenteren van vernielde locaties en geen wettelijk mechanisme voor het teruggeven van illegaal verplaatste collecties” (Strategie voor Cultuur, 2025).

2.3 Meso-analyse

In het vorige deel werd aangetoond dat de Russische en Oekraïense discoursen over cultureel erfgoed gelaagd en divers zijn. Hoewel zij ogenschijnlijk verschillende narratieven

presenteren, toont een nadere beschouwing een actie-reactiologica aan, waarin narratieven niet alleen op elkaar inwerken, maar ook evolueren. Meer nog, door elkaar onbedoeld te versterken, lijken bepaalde narratieven geleidelijk aan dominantier te worden. Voor het mesoniveau van analyse richten we ons op de interactie tussen dominante narratieven op alle drie de niveaus.

Op **stysteemniveau** maakt Ruslands inzet van cultureel erfgoed als wapen deel uit van een breder beschavingsverhaal, waarin **Rusland het Westen afschildert als de voornaamste agressor en zichzelf presenteert als slachtoffer** van het strategische doel van het Westen om “te voorkomen dat Rusland sterker wordt, om ons land in te dammen” (Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie, 2024). Rusland positioneert zichzelf als een staat die defensief reageert op westerse pogingen om zijn invloed in Oost-Europa

	Russische narratieven	Oekraïense narratieven
Systeemniveau	<p>Cultureel erfgoed is een deel van het Russische beschavingsdiscours, waarin Rusland wordt afgeschilderd als slachtoffer en Oekraïne als marionet van het Westen</p> <p>“...Hun doel is om te voorkomen dat Rusland sterker wordt, om ons land in te dammen, en ze bespreken serieus hoe ze Rusland kunnen ‘dekoloniseren’. Voor hen is dit een strategisch doel.” (Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie, 2024)</p>	<p>Rusland zet cultureel erfgoed in als wapen: een bedreiging op lokaal en mondiaal niveau</p> <p>“Het beleid van de Russische Federatie ... is gericht op culturele uitwissing, culturele toe-eigening en culturele genocide” (Ministerie van Cultuur van Oekraïne, 2025)</p>
Identiteitsniveau	<p>Cultureel erfgoed als integraal onderdeel van Russki Mir</p> <p>“Er zijn pogingen om de Russische cultuur af te schaffen of te isoleren, wat het mondiale culturele aanbod verarmt en volkeren de mogelijkheid ontnemt om het grootse erfgoed te begrijpen en te waarderen dat bijdraagt aan spirituele verrijking” (Russki Mir Foundation, 2025).</p>	<p>Cultureel erfgoed als essentiële dimensie van nationale veiligheid</p> <p>“...cultuur en cultureel erfgoed als integrale elementen van het nationale veiligheidssysteem” (Ministerie van Cultuur van Oekraïne, 2025)</p>
Themaniveau	<p>Vernietiging van cultureel erfgoed als vernietiging van gemeenschappelijke roots (Oekraïnisering)</p> <p>“Wij hebben herhaaldelijk verklaard dat bijna alle monumenten uit de Sovjettijd in het land zijn gesloopt, waaronder monumenten voor V.I. Lenin, aan wie Oekraïne zijn staatsvorming te danken heeft...” (Ministerie van Buitenlandse Zaken van de Russische Federatie, 2022)</p>	<p>Cultureel erfgoed als kans voor dekolonisatie</p> <p>“...Het hernoemen van wijken in steden, pleinen, boulevards en andere toponymische objecten waarvan de namen symbolen van het Russische imperialistische beleid bevatten, wordt uitgevoerd op bevel van het hoofd van de betreffende regionale staatsadministratie...” (Verkhovna Rada van Oekraïne, 2023)</p>

Tabel 2 Meso-analyse

uit te breiden. Sinds 2014 wordt Oekraïne in het Russische discours afgeschilderd als een feitelijke marionet van het Westen. In dit narratief wordt de soevereiniteit van Oekraïne ontkend en wordt de verantwoordelijkheid voor de Russische invasie verschoven naar het Westen. Oekraïne heeft op deze narratieven gereageerd door consequent de **inzet van cultureel erfgoed als wapen door Rusland te benadrukken**. Dit wordt door Oekraïne gezien als een **bedreiging**, niet alleen **voor Oekraïne** zelf, maar ook **voor de wereldwijde veiligheid**, waarmee het antiwesterse verhaal van Rusland wordt tegengewerkt met een mondiaal narratief over normen en veiligheid. De acties van Rusland worden gezien als een ondermijning van internationale normen en verdragen en daarmee als een bedreiging voor de wereldwijde veiligheid.

Op **identiteitsniveau** vormt het **concept Russki Mir (de Russische wereld)** de kern van het Russische narratief. Dit concept wordt ondersteund door de Russki Mir-stichting, die aangestuurd wordt door het Russische ministerie van Onderwijs, het ministerie van Cultuur en het ministerie van Buitenlandse Zaken. De soft power strategie van Russki Mir, die door de Russische staat, met name onder Vladimir Poetin, wordt gepromoot, functioneert als een culturele, religieuze en politieke ideologie. Zij ondersteunt de verspreiding van de Russische taal en cultuur via culturele centra in het buitenland. Zoals Miskimmon en collega's stellen: "het narratief van de Russische wereld is grotendeels het narratief van een natiestaat", dat zich richt op "de identiteit van de gemeenschap" en een "retoriek van cultuur, taal en religie mobiliseert en gebruikt om haar doelwitten te binden aan de buitenlandse beleidsdoelstellingen van de staat (die kan optreden als beschermer van haar diaspora). De mobilisatie van nationalisme dient om het regime binnen Rusland te legitimeren" (Miskimmon et al., p. 178). Door dit narratief te promoten, wordt gesteld dat de Russische wereld als de ware historische geboortegrond is van Oekraïne, waardoor de eigen identiteit van Oekraïne wordt ontkend. Omdat dit narratief al enige tijd meegaat en het vertakt is in allerlei domeinen, van politiek, cultuur, en religie tot

taalbeleid en erfgoed, is het voor Oekraïne bijzonder moeilijk te bestrijden. Op vlak van erfgoed tracht Oekraïne dit narratief van de Russische Wereld toch tegen te gaan door Oekraïne's cultureel erfgoed sterk te verbinden met haar eigen nationale identiteit en erfgoed te beschouwen als een **element van nationale veiligheid**. Cultuur wordt in Oekraïne erkend als een strategisch onderdeel van de nationale veiligheid, waarbij schade aan cultureel erfgoed gelijkgesteld wordt met een aanval op de nationale identiteit. Dit is ook van overheidswege vastgelegd en geformuleerd in de recent bijgewerkte Oekraïense Cultuurstrategie.

Hoe dit zich ook vertaalt in een afwijzing van vele beleidsmaatregelen die verband houden met Russki Mir, wordt zichtbaar op het niveau van de thematische narratieven. Een belangrijk voorbeeld hiervan is de **toponymische dekolonisatie**, die werd doorgevoerd na de decommuniseringswetten van 2015 en de dekoloniatiewetten van 2023. Aangezien Oekraïne al meer dan een decennium lang bestookt wordt door propaganda en desinformatie, wordt de reactie op narratieven sterk bepaald door specifieke gebeurtenissen (Miskimmon et al., p. 179). De decommuniseringswetten waren dan ook een regelrechte reactie op de Russische annexatie van de Krim en de oorlog in de Donbas in 2014; de dekoloniatiewetten volgden als reactie op de Russische invasie van Oekraïne in 2022.

De vaak symbolische vernietiging van Oekraïens erfgoed door Russische troepen – zoals het beschieten van standbeelden van de Oekraïense nationale dichter Taras Sjevtsjenko door Russische troepen in 2022 – werd beantwoord met de verwijdering van Sovjet- en Russische monumenten in heel Oekraïne.⁴ Daarnaast werden Sovjetnamen van straten en steden gewijzigd. Dit leidde

4 Voor meer informatie over Sjevtsjenko als een erfgoeddoelwit en andere vernielde monumenten en erfgoedsites, zie de Postcards from Ukraine website van The Ukrainian Institute, die voor en na foto's tonen van belangrijke sites, bvb <https://ui.org.ua/en/postcard/bust-of-taras-shevchenko/>

© Kherson Regional Art Museum, Oleksandr Kornyakov

op zijn beurt tot een Russisch tegennarratief: Rusland interpreteerde het **Oekraïense decommuniserings- en dekolonisatiebeleid als de vernietiging van hun “gedeelde roots”**.

Oekraïense binnenlandse hervormingen werden door Russische staatsmedia voorgesteld als een aanval op hun gemeenschappelijke culturele erfgoed. De Russische cultuur, het orthodoxe christendom, imperiale figuren en de herinnering aan de Sovjet-Unie werden afgeschilderd als een gedeeld eigendom van beide naties, waarmee het eigen historische traject van Oekraïne opnieuw werd uitgewist.

Tot slot laat deze analyse zien hoe Oekraïense en Russische narratieven **op elkaar inwerken en elkaar beconcurreren**. De meeste Russische narratieven hebben een Oekraïens tegennarratief uitgelokt of hebben Oekraïne ertoe aangezet bepaalde opvattingen over gedeeld en betwist erfgoed te herzien, zoals blijkt uit de Oekraïense decommuniserings- en dekolonisatiewetten. Wanneer deze ‘battle of narratives’ wordt geanalyseerd op basis van institutionele en mediabronnen, lijkt het erop dat Oekraïense erfgoednarratieven voornamelijk reactief zijn en worden ingezet om Russische desinformatie tegen te gaan. Sinds het begin van

de invasie van Oekraïne heeft de grootschalige vernietiging van Oekraïens erfgoed er echter toe geleid dat Oekraïense erfgoedgemeenschappen een pro-actievare benadering van erfgoed hebben ontwikkeld, waarbij het nadrukkelijk wordt verbonden met de nationale identiteit. Strategische narratieven over Oekraïens erfgoed richten zich daardoor steeds meer op de culturele diversiteit en veerkracht van Oekraïne, met een grote gedrevenheid om Russische verhalen die plundering en culturele toe-eigening rechtvaardigen verder tegen te gaan. In het volgende deel wordt een voorbeeld gegeven van deze concurrerende narratieven aan de hand van een case study over de Russische plundering van twee musea in de stad Cherson.

2.4 Micro-Analyse

De plundering van het **Regionaal Kunstmuseum van Cherson** en het **Museum voor Lokale Geschiedenis van Cherson** in Zuid-Oekraïne in 2022 illustreert hoe cultureel erfgoed door Rusland doelbewust werd geïnstrumentaliseerd en als wapen ingezet. Het is een unieke case om de rol van cultureel erfgoed in conflictsituaties te bestuderen, aangezien de stad in 2022 eerst bezet werd door Russische troepen en dan bevrijd door het Oekraïense leger, wat een gerichte

© Kherson Museum of Local Lore

studie en reconstructie van de gevolgen voor het Oekraïense erfgoed mogelijk maakt. In veel andere regio's die nog steeds bezet zijn, is het immers vrijwel onmogelijk om te achterhalen welke artefacten uit musea werden geroofd en waar zij terecht zijn gekomen.

Het **Regionaal Kunstmuseum van Cherson** is gevestigd in het voormalige stadhuis van Cherson, daterend uit 1905 en ontworpen door architect Adolf Minkus. De collectie bevatte meer dan 10.000 kunstwerken, waaronder iconen en religieuze werken uit de 17de tot het begin van de 20ste eeuw, evenals Oekraïense kunst uit de tweede helft van de 19de en het begin van de 20ste eeuw (PEN America, 2023). Volgens de gegevens van de staatsbibliotheek van Cherson omvatte de collectie van het museum ongeveer 173.000 objecten, waaronder unieke archeologische artefacten, wapens, etnografisch materiaal en objecten die de multiculturele geschiedenis van de regio weerspiegelen (Regionale Universele Wetenschappelijke Bibliotheek van Cherson, s.d.). Het museum bezat ook werken van bekende kunstenaars zoals Ivan Aivazovsky en Mariia Prymachenko.

Vóór de bezetting in 2022 omvatte de collectie van het **Cherson Museum voor Lokale**

Geschiedenis, zoals vastgelegd in de archieven van het museum, ongeveer 180.000 objecten. Deze omvatten onder meer een van de meest omvangrijke archeologische en wapencollecties van Oekraïne, evenals porselein en antiek meubilair. Het museum herbergt artefacten uit de regionale geschiedenis, variërend van Scythisch goud en Griekse marmeren sculpturen tot Kozakkenwapens, vroege plattegronden van het fort van Cherson en etnografisch materiaal dat het multiculturele erfgoed van het gebied weerspiegelt (Regionaal Kunstmuseum Cherson, s.d.)

Russische troepen veroverden Cherson in maart 2022 en namen in juli de controle over de musea van de stad over. Tussen eind oktober en begin november 2022 rukten Oekraïense troepen op richting de door Rusland bezette stad. Zich ervan bewust dat een Oekraïense bevrijdingsoperatie op handen was, plunderden Russische veiligheidsdiensten en kunstexperts de collecties van beide musea. Volgens overheidsrapporten en een specifiek onderzoek van The Kyiv Independent werden ongeveer **10.000 objecten uit het Regionaal Kunstmuseum van Cherson** meegenomen door Russische bezettingsmachten, terwijl naar schatting **23.000 objecten uit het Museum voor Lokale**

Geschiedenis van Cherson werden gestolen, samen met de volledige collectie-inventarissen (The Kyiv Independent, 2022). Bij de operatie waren Russische kunstexperts, FSB-personeel en medeplichtigen in burgerkleding betrokken. Satellietbeelden van 1 november, verstrekt door het Smithsonian instituut, toonden grote vrachtwagens die geparkeerd stonden naast het Regionaal Kunstmuseum van Cherson (Kurin, 2023). De collecties werden op vrachtwagens geladen en vervoerd naar het bezette Krimgebied, voornamelijk naar het Centraal Museum van Taurida in Simferopol.

De plundering in Cherson vormt een duidelijke case study voor de analyse van de strategische communicatie van beide kanten. De analyse is gebaseerd op kwalitatieve gegevens uit focus-groepgesprekken en maakt gebruik van de volgende bronnen: een overzicht van officiële Oekraïense, Russische en internationale verklaringen, mediaverslaggeving en onderzoeksrapporten. Op basis van deze bronnen werd vastgesteld dat er meerdere narratieven gelijktijdig bestaan. De volgende narratieven werden geïdentificeerd:

Het **Russische narratief** benadrukte de rechtmatigheid van handelen en presenteerde **Rusland als ware beschermer van cultureel erfgoed**. De evacuatie en tijdelijke overdracht van Oekraïense collecties werden voorgesteld als een “logische stap” en als een noodzakelijke maatregel om het erfgoed te beschermen. Erfgoedbehoud werd gekoppeld aan het waarborgen van de veiligheid van de collecties, terwijl het bestaan van de Oekraïense staat en praktijken van culturele toe-eigening werden ontkend. Zo was Andrey Malgin, directeur van het museum in Simferopol, een van de sleutelfiguren die betrokken waren bij de overdracht van de geplunderde collecties.

Zoals hij verklaarde in een interview met *The Moscow Times*: “Vanwege de invoering van de staat van beleg in de regio Cherson kreeg ik de opdracht de tentoongestelde objecten van het Kunstmuseum van Cherson tijdelijk op te slaan en te bewaren, totdat zij aan de rechtmatige

eigenaar kunnen worden teruggegeven” (Pragmatika Media, 2023).

Tegelijkertijd heerst er ook een opvallende **narratieve stilte** in de Russische berichtgeving over de musea in Cherson in 2022. Hoewel er veel wordt geschreven over het ‘redden’ van de artefacten uit de musea, wordt er vrijwel geen melding gemaakt van de militaire context, namelijk de Oekraïense strijdkrachten die Cherson bevrijdden. Het is bovendien duidelijk dat de locatie en de omstandigheden van de tijdelijke opslag niet vermeld worden, en persberichten slechts fragmentarische informatie onthullen over delen van de collectie. Zoals Larysa Zharkyyh van het Regionaal Kunstmuseum van Cherson toelichtte, zijn op de foto’s in het (Russische) nieuws bijvoorbeeld werken te zien die afkomstig zijn uit het Kunstmuseum van Cherson, terwijl werd beweerd dat zij uit het Museum voor Lokale Geschiedenis kwamen. Dit onderstreept de verwarring en onjuiste voorstelling van zaken in de publieke berichtgeving (Suspilne Kherson, 2023). Een ander Russisch artikel vermeldt dat het Museum van Taurida in Simferopol een deel van de collectie zou huisvesten, maar zwijgt in alle talen over welke artefacten dit precies betreft en laat na te vermelden wat er met de andere geroofde voorwerpen is gebeurd (TASS, 2025). Deze narratieve stilte fungeert als een bredere tactiek om de verantwoordelijkheid voor de plundering van cultureel erfgoed te verhullen.

Het **Oekraïense narratief** in de Cherson case benadrukt herhaaldelijk dat het **plunderen van museumobjecten een schending van het internationaal recht** vormt. Oekraïne wordt daarbij geïdentificeerd als de rechtmatige eigenaar, terwijl de Russische beweringen dat de objecten werden verwijderd om cultureel erfgoed te beschermen, worden afgedaan als een vals voorwendsel. Museummedewerkers uit Cherson die later getuigden, benadrukten dat de Russen die de objecten meenamen niet de vereiste zorgvuldigheid en juiste omstandigheden in acht namen. Er zijn bovendien beweringen dat ten minste één van hen werd betrappt op het stelen van objecten tijdens de zogenaamde ‘bewaring’. Sterker nog, zoals Larysa Zharkyyh opmerkte:

“We vermoeden dat niet de hele collectie naar de Krim is vervoerd en dat een deel ervan onderweg ‘verspreid’ is geraakt en in privécollecties terecht is gekomen. We kunnen in ieder geval al stellen dat er duidelijk meer dan 10.000 kunstwerken zijn gestolen” (Suspilne Kherson, 2023).

De museummedewerkers bleven bovendien zorg dragen voor de overgebleven objecten. De adjunct-directeur van het Regionaal Kunstmuseum van Cherson Ihor Rusol verklaarde: “...we creëren momenteel de voorwaarden om te behouden wat er nog over is... We komen weer bij zinnen – we maken de balans op, bekijken wat we nog hebben en wat verloren is gegaan...” (Suspilne Kherson, 2023). Voor **erfgoedprofessionals** vormden deze collecties de **materiële belichaming van hun identiteit**, die **verdedigd** moest worden. De ervaring van de 66-jarige bibliothecaresse Halyna Aksjutina van het Regionaal Kunstmuseum van Cherson illustreert dit narratief. In een interview herinnerde zij zich dat de bezetters het museum personeel verhinderden om te werken. Tijdens haar laatste bezoek vond zij een zeldzame editie uit 1894 van *Kobzar* van Taras Sjvjtsjenko en begreep zij dat zij op zijn minst dit ene boek moest redden. “Ik vond het erg zielig voor dit boek. Ik dacht dat dit het eerste zou zijn dat ze zouden vernietigen, omdat het een symbolische betekenis heeft. En ze vernietigen alles wat Oekraïens is...” (Komtishev, 2023).

Het is ook belangrijk op te merken dat het Russische besluit om de artefacten naar de Krim over te brengen door Oekraïne wordt beschouwd als een vorm van **russificatie**, en dat de Russische berichtgeving over de ‘evacuatie’ wordt gezien als bewijs dat Rusland systematisch het internationaal humanitair recht en cultureel erfgoed schendt. Dit narratief werd verder ondersteund door internationale organisaties en hun rapporten. Zo stelde Human Rights Watch bijvoorbeeld: “Deze systematische plundering was een georganiseerde operatie om Oekraïners te beroven van hun nationaal erfgoed en komt neer op een oorlogsmisdad waarvoor de plunderaars ter verantwoording moeten worden geroepen” (Human Rights Watch, 2022).

Ook hier versterken beide partijen hun eigen narratief door dat van de tegenstander te weerleggen. Vier jaar na de plundering van de musea in Cherson blijven deze narratieven hardnekkig circuleren en duiken zij nog steeds in de media op. Op 15 april 2026 klaagde de Oekraïense Veiligheidsdienst (SBU) de directeur van het museum in Simferopol Andrey Malgin bij verstek aan voor oorlogsmisdaden die zouden zijn gepleegd door een groep personen in het kader van een vooraf beraamd complot. De aanklacht was gebaseerd op de plundering van artefacten uit de oblast Cherson, en de dienst kondigde aan zijn naam op de internationale opsporingslijst te plaatsen. Een dag later verwierp Malgin de beschuldigingen en verklaarde hij dat “de tentoongestelde objecten op verzoek van de lokale autoriteiten uit Cherson waren geëvacueerd” en dat “dit uitsluitend was gedaan om cultureel erfgoed te beschermen. De evacuatie van de objecten werd uitgevoerd in overeenstemming met het Haagse Verdrag van 1954 inzake de bescherming van cultureel erfgoed in geval van een gewapend conflict. Volgens dit verdrag is elke partij die betrokken is bij een militaire operatie waarbij cultureel erfgoed aanwezig is, verplicht zich in te spannen om dit te redden en schade eraan te voorkomen. Dat is precies wat er is gedaan,” aldus de museumdirecteur (TASS, 2026). Het **Oekraïense narratief waarin Rusland wordt voorgesteld als schender van het internationaal erfgoedrecht** wordt zo gecounterd door een **Russisch narratief waarin Rusland juist wordt afgeschilderd als de ware beschermer van cultureel erfgoed**.

Ten slotte is er een duidelijk verschil tussen de **Russische en Oekraïense berichtgeving**: terwijl Oekraïne details over de collectie vermeldt en herhaaldelijk de grote historische waarde ervan benadrukt, is het Russische narratief veel selectiever in de bespreking van de zaak. Daarbij ligt de focus op de vermeende succesvolle overplaatsing naar Simferopol, terwijl over de inhoud van de collectie zelf wordt gezwegen.

	<i>Russische narratieven</i>	<i>Oekraïense narratieven</i>
Identiteitsniveau	<p>Rusland als ware beschermer van cultureel erfgoed</p> <p>Andrey Malgin, directeur van het museum in Simferopol: “...Vanwege de invoering van de staat van beleg in de regio Cherson kreeg ik de opdracht de tentoonstellingsobjecten van het Kunstmuseum van Cherson tijdelijk op te slaan en te bewaren, totdat zij aan de rechtmatige eigenaar worden teruggegeven” (Pragmatika Media, 2023).</p>	<p>Erfgoedprofessionals als verdedigers van de Oekraïense identiteit</p> <p>Ihor Rusol, adjunct-directeur van het Regionaal Kunstmuseum van Cherson: “...we creëren momenteel de voorwaarden om te behouden wat er nog over is... We komen tot bezinning – we maken de balans op, bekijken wat we nog hebben en wat al verloren is gegaan...” (Suspijne Cherson, 2023)</p>
Thematisch niveau	<p>Vernietiging van cultureel erfgoed als middel om de schuld af te schuiven</p> <p>“...En hoewel Rusland wordt beschuldigd van diefstal, zullen de tentoongestelde objecten zeker terugkeren naar hun oorspronkelijke muren. Maar voorlopig zijn ze veiliger op de Krim...” (Radio van de Krim, 2022).</p>	<p>Toe-eigening van cultureel erfgoed als vorm van russificatie</p> <p>“Zoals de vertegenwoordiger van de Oekraïense veiligheidsdienst al aangaf, bestaat de misdaad die de Russen hebben begaan uit twee delen. Het eerste betreft de diefstal van voorwerpen waarmee Oekraïners zich identificeerden en zich verbonden voelden met degenen die vóór hen op Oekraïens grondgebied woonden. Het tweede deel is regelrechte plundering...” (Mamonova et al., 2022)</p>

Tabel 3 Micro-analyse

De plundering van de musea in Cherson illustreert hoe **cultureel erfgoed tijdens een gewapend conflict als het ware een strijdveld voor strategische communicatie wordt**. De analyse toont aan dat Russische en Oekraïense actoren fundamenteel tegengestelde narratieven naar voren schoven, elk met een eigen politiek en normatief doel. Het Russische narratief presenteerde de verwijdering van museumobjecten consequent als een rechtmatige evacuatie, waardoor Rusland zich positioneerde als beschermer van cultureel erfgoed. Dit narratief wordt versterkt door strategisch stilzwijgen: Russische berichtgeving laat de militaire context van de Oekraïense bevrijding van Cherson grotendeels buiten beschouwing en verschaft slechts fragmentarische informatie over de huidige locatie van de objecten, de omstandigheden waaronder zij worden bewaard en het lot van grote delen van de collectie.

Het Oekraïense narratief daarentegen presenteert de gebeurtenissen steevast als onrechtmatige plundering en als een schending van het internationaal recht. Oekraïense actoren

benadrukken het belang van gedetailleerde beschrijvingen van de collecties, getuigenissen van museummedewerkers en bewijs van onzorgvuldige behandeling en individuele diefstal om hun juridische eigendom en morele gezag te onderbouwen. Gestolen objecten uit de collecties van beide musea worden bovendien gedocumenteerd op de officiële overheidswebsite WAR Sanctions, die is gewijd aan gestolen cultureel erfgoed en oorlogsmisdaden.⁵ De overdracht van artefacten naar de Krim wordt gezien als een tactiek van russificatie en koloniale toe-eigening. De casus van het museum in Cherson laat zien hoe **narratieve constructie, zowel via framing als via strategische stiltes** een doorslaggevende rol speelt bij interpretaties van verantwoordelijkheid in conflicten rond cultureel erfgoed.

5 Main Directorate of Intelligence of Ukraine, Stolen Cultural Property Database <https://war-sanctions.gur.gov.ua/en/stolen/objects>

3. Bevindingen en beleidsaanbevelingen

Dit rapport onderzoekt **welke** narratieven met betrekking tot cultureel erfgoed worden gehanteerd in de context van de invasie van Oekraïne door Rusland, en **hoe** deze narratieven worden geconstrueerd en ingezet. De bevindingen leiden tot drie complementaire conclusies die deze vragen beantwoorden:

Meervoudigheid van narratieven: Noch Rusland, noch Oekraïne promoot één enkel cultureel erfgoednarratief in het huidige conflict. Integendeel, meerdere narratieven worden gelijktijdig op verschillende niveaus gebruikt.

Interactie tussen narratieven: Er bestaat een actie-reactiedynamiek tussen Russische en Oekraïense narratieven, waarbij deze op elkaar inwerken en zich in de loop der tijd ontwikkelen. In sommige gevallen versterken narratieven elkaar onbedoeld, wat bijdraagt aan hun toenemende dominantie.

Communicatie van narratieven: Zowel het gesproken woord als strategisch stilzwijgen spelen een cruciale rol in de constructie van narratieven. Wat wordt gezegd is belangrijk, maar wat niet wordt gezegd is dat evenzeer.

Op basis van deze conclusies formuleren wij **tien beleidsaanbevelingen** en **acht gerichte acties**:

Beleidsaanbevelingen

1. Erken cultureel erfgoed en narratieven als kerngebieden van hybride dreiging

Het Ministerie van Defensie, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dienen cultureel erfgoed en historische narratieven formeel te erkennen als centrale componenten van hybride oorlogsvoering. De casus Rusland-Oekraïne toont aan dat erfgoedlocaties, musea en historische interpretaties doelbewust worden ingezet om territoriale aanspraken te legitimeren, de Oekraïense soevereiniteit te ontkennen en het internationaal recht te ondermijnen. Deze domeinen mogen daarom niet als bijkomstig

worden beschouwd. Het **integreren van cultureel erfgoed en strategische narratieve analyse in het veiligheidsdenken** kan bijdragen aan een vroegtijdige detectie van hybride tactieken, beleidscoherentie versterken en een proportionele reactie op dergelijke acties mogelijk maken.

2. Institutionaliseer de analyse van strategische narratieven op meerdere niveaus in het Oost-Europa beleid

Het Nederlandse beleid zou een systematisch analyse van strategische narratieven op meerdere niveaus moeten integreren, met een duidelijk onderscheid tussen narratieven op systeemniveau, identiteitsniveau en thema-niveau. Het onderzoek toont aan dat de Russische en Oekraïense standpunten over erfgoedbescherming niet alleen worden gevormd door concrete gebeurtenissen, maar ook door **concurrerende interpretaties** van soevereiniteit en historische continuïteit, evenals door **teggengestelde opvattingen** over legaliteit. Het institutionaliseren van deze benadering binnen defensie, diplomatieke en culturele beleidsprocessen zal het strategisch inzicht vergroten en een nauwkeurigere afstemming tussen militaire, juridische en diplomatieke reacties mogelijk maken.

3. Integreer narratieve inlichtingen in strategische planning

Narratieve inlichtingen (*narrative intelligence*) zouden een vast onderdeel moeten vormen van de Nederlandse strategische planning met betrekking tot Rusland en Oekraïne. De belangrijkste reden hiervoor is dat de wijze waarop acties zoals 'bescherming', 'evacuatie' of 'bevrijding' worden geformuleerd, directe gevolgen heeft voor de internationale reactiemogelijkheden en de juridische aansprakelijkheid. Dit onderzoek toont aan dat de selectieve communicatie en het strategische stilzwijgen van Rusland rond acties met betrekking tot cultureel erfgoed bewuste keuzes zijn. Door **narratieve inlichtingen** te integreren in **militaire en politieke analyses** kunnen Nederlandse instellingen desinformatie effectiever bestrijden en operationele beslissingen beter afstemmen op strategische lange termijn doelstellingen.

4. Anticipeer op interactieve escalatiedynamieken in het narratief

Het Nederlandse beleid moet rekening houden met het interactieve en reactieve karakter van Russische en Oekraïense narratieven. Het onderzoek laat zien hoe het Oekraïense decommuniseringsbeleid en het Russische discours over een 'gedeeld erfgoed' elkaar wederzijds beïnvloeden en verdere escalatie in de hand kunnen werken. Hoewel het anticiperen op dergelijke reacties niet eenvoudig is, is het essentieel om een onbedoelde versterking van Russische claims te voorkomen. Een gedeeld **begrip van narratieve patronen van actie en reactie** binnen de domeinen defensie, diplomatie en cultuur kan de beleidsplanning verbeteren en preventie van escalatiedynamieken ondersteunen.

5. Beschouw narratieve stilte en ambiguïteit als strategische indicatoren

Het ontbreken van duidelijke informatie, zoals de Russische ambiguïteit met betrekking tot locatie van gestolen Oekraïense artefacten, moet worden beschouwd als een **betekenisvol strategisch signaal**. Het onderzoek toont aan dat stilte en vaagheid niet toevallig zijn, maar doelbewust kunnen worden ingezet om (juridische) verantwoording uit te stellen. Nederlandse instellingen zouden daarom de analyse van narratieve lacunes moeten integreren in kaders voor vroegtijdige waarschuwing en risicobeoordeling. Dit vergroot het bewustzijn van een *sense of urgency* en kan vertragingen in beleid voorkomen die ontstaan door te wachten op volledige informatie die mogelijk nooit beschikbaar gesteld wordt.

6. Integreer erfgoedexpertise in het Nederlandse veiligheidsbeleid

Expertise op het gebied van cultureel erfgoed moet structureel worden ingebed in het Nederlandse veiligheidsbeleid. Dit onderzoek toont aan dat **erfgoed specialisten** een waardevolle bijdrage kunnen leveren aan een beter **begrip van identiteitsclaims** en **historische manipulatie** in hybride conflicten. Bovendien kunnen zij helpen bij het **duiden** van de **symbolische betekenis** van bepaalde monumenten, musea en artefacten die het doelwit zijn van aanvallen. Door dergelijke

expertise op te nemen in defensieplannings- en strategische adviesorganen kunnen instellingen binnen het Nederlandse veiligheidsbeleid gebeurtenissen nauwkeuriger interpreteren.

7. Versterk de verantwoordingsplicht voor schendingen van cultureel erfgoed

Dit onderzoek toont aan dat Rusland de toe-eigening van erfgoed probeert te normaliseren of te verhullen onder het mom van bescherming – of continuïteitsargumenten. Aanhoudende juridische en diplomatieke druk werkt deze strategie tegen door internationale normen te versterken en toekomstige schendingen te ontmoedigen. Het afstemmen van defensie-, diplomatieke en culturele inspanningen op internationale **accountability mechanisms** ondersteunt niet alleen de juridische claims van Oekraïne, maar draagt ook bij aan afschrikking op de lange termijn, zowel binnen als buiten de conflictsituatie.

8. Zorg voor narratieve coherentie binnen multilaterale erfgoed samenwerking

De Nederlandse standpunten over cultureel erfgoed in de Russisch-Oekraïense context moeten consistent worden uitgedragen binnen de kaders van UNESCO, ICOM, ALIPH, Cultural Emergency Response (CER) en de relevante EU-instellingen (EEAS, DG EAC). Onderzoek wijst uit dat Rusland fragmentatie tussen normatieve, financierings-, noodhulp- en veiligheidskaders strategisch uitbuit. Het **afstemmen van Nederlandse diplomatieke, culturele en veiligheidsnarratieven** binnen deze fora, met name op het gebied van legaliteit, soevereiniteit en het onderscheid tussen erfgoedbescherming en toe-eigening voorkomt een gefragmenteerd erfgoednarratief. Interne coördinatie tussen de Nederlandse Krijgsmacht, het Ministerie van Defensie, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap is daarbij essentieel om de samenhang tussen mandaten en binnen de verschillende fasen van crises te waarborgen.

9. Systematisch leren van Oekraïne's frontervaringen

Onder de huidige omstandigheden van bezetting en oorlog fungeert Oekraïne aan het front als een soort van laboratorium voor

erfgoedbescherming. De casestudy Cherson biedt concrete inzichten in noodreacties en documentatiestrategieën die onder extreme druk zijn ontwikkeld. Op basis van dit onderzoek is het raadzaam dat het Nederlandse beleid evolueert van ad-hoc leren naar de **systematische integratie van deze inzichten**. Het incorporeren van de Oekraïense lessen en ervaringen als strategische kennis vergroot de paraatheid voor toekomstige hybride dreigingen. Dit zal tevens de Nederlandse bijdrage aan de veerkracht van de EU versterken (zie aanbeveling 10).

10. Van reactieve steun naar duurzame narratieve veerkracht

De Nederlandse steun aan Oekraïne moet evolueren van reactieve crisisresponsen naar duurzame investeringen in narratieve veerkracht (*narrative resilience*). Ons onderzoek heeft aangetoond dat de strijd om geschiedenis, identiteit en legitimiteit voortduurt, ook na de onmiddellijke urgente militaire fase. **Duurzame betrokkenheid** van culturele instellingen, documentatie-inspanningen en narratieve tegenstrategieën zijn daarom essentieel. Dit kan het meest effectief worden gerealiseerd door dit perspectief te verankeren in het gezamenlijke defensie-, diplomatieke en cultureel beleid (zie gerichte actie 2, 3 en 4).

Gerichte Acties

1. Oprichting van een gezamenlijke Taskforce voor narratieven en erfgoed

Er dient een permanente interministeriële taskforce te worden opgericht, met vertegenwoordiging van het Ministerie van Defensie, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en aangevuld met erfgoedexperts van verscheidene eerder vermelde NGO's en academici, met als doel Russische en Oekraïense narratieven rond erfgoed en identiteit te monitoren en te analyseren tijdens de aanhoudende Russische oorlog tegen Oekraïne. Deze taskforce moet inlichtingen over de bestrijding van hybride oorlogsvoering, culturele expertise en diplomatieke rapportages samenbrengen in gezamenlijke beoordelingen. Een dergelijke gecoördineerde taskforce kan

bijdragen aan de ontwikkelingen van gedegen vroegtijdige waarschuwingssystemen en het bevorderen van gecoördineerde, doelgerichte communicatie rond dit thema.

2. Integratie van narratieve analyses in inlichtingen- en beleidsbriefings

Verplicht de opname van narratieve analyses in routinematige inlichtingen- en beleidsbriefings over Rusland en Oekraïne. Dergelijke **narratieve analyses** moeten framingstrategieën, symbolische acties en vormen van stilzwijgen met betrekking tot cultureel erfgoed en geschiedenis omvatten. Dit kan worden geoperationaliseerd door direct gebruik te maken van het analytische kader van dit onderzoek. Deze aanpak kan de strategische interpretatie verdiepen en bijdragen aan geconcentreerde reacties op militair, diplomatiek en cultureel vlak.

3. Training in strategische narratieve analyse aanbieden aan personeel

Introduceer gerichte trainingsmodules voor militaire officieren, diplomaten en beleidsmakers over strategische narratieven, het inzetten van erfgoed als wapen en op identiteit gebaseerde hybride dreigingen. Dit kan worden geoperationaliseerd met behulp van casestudies uit Oekraïne die voortkomen uit het onderzoek. Deze **trainingen** moeten zich richten op het herkennen van narratieve manipulatie, het identificeren van escalatierisico's en de juridische framingstrategieën die worden toegepast. Het ontwikkelen van een gemeenschappelijke kennisbasis over strategische narratieven kan de gedeelde kennis aanzienlijk versterken en de communicatie tussen instellingen vergemakkelijken. Dergelijke trainingen ondersteunen de ontwikkeling van duurzame analytische kenniscapaciteit, in plaats van ad-hoc afhankelijkheid van externe expertise.

4. Betrek erfgoedexperts bij crisisoefeningen

Betrek experts op het gebied van cultureel erfgoed bij simulaties van defensie- en diplomatieke crises, *table top exercises* en noodanalyses. Aan de hand van scenario's die zijn geïnspireerd op casussen zoals die van de musea in Cherson, kunnen deze **simulaties** onderzoeken

hoe erfgoedgerelateerde acties de legitimiteitsclaims, escalatie en verantwoordelijkheid in conflictsituaties beïnvloeden. Dit versterkt het middellange en lange termijn denken en schenkt de nodige aandacht aan secundaire effecten die in veiligheidsplanning vaak worden verwaarloosd. Deze aanpak zorgt ervoor dat culturele dimensies direct worden geïntegreerd in operationele oefeningen, in plaats van pas na het nemen van beleidsbeslissingen.

5. Duurzame ondersteuning van infrastructuur voor de documentatie van erfgoed

Het onderzoek toont aan dat documentatie essentieel is om Russische narratieven over erfgoedbescherming te weerleggen en toekomstige juridische verantwoording te waarborgen. Gecoördineerde en duurzame Nederlandse betrokkenheid bij Oekraïense initiatieven voor de **documentatie** van beschadigd, gestolen en verplaatst cultureel erfgoed is daarom cruciaal. Dit omvat onder meer databases, digitale archivering en forensische methoden. Deze actie zal de Nederlandse steun aan internationale juridische processen kracht bijzetten en de lange termijn verbintenis tot erfgoedmonitoring als een proces van *accountability* benadrukken.

6. Coördineer Nederlandse communicatiestrategie met UNESCO, ICOM, ALIPH, CER en de Europese Unie

Creëer een coördinatiemechanisme om te zorgen voor Nederlandse communicatie met UNESCO, ICOM, ALIPH, Cultural Emergency Response (CER) en culturele instellingen van de EU over hoe Rusland zijn acties in Oekraïne presenteert. In lijn met gerichte actie 1 kan de coördinatie worden opgenomen door de voorgestelde gezamenlijke taskforce Narratieven en Erfgoed. Op basis van het onderzoek moet de communicatie zich richten op onderwerpen zoals het verwijderen, vernietigen en verplaatsen van erfgoed als schendingen van soevereiniteit en internationaal recht. Een **gecoördineerde Nederlandse communicatiestrategie** over deze onderwerpen kan de interinstitutionele afstemming verbeteren voorafgaand aan financieringsbeslissingen en noodinterventies.

7. Systematisch verzamelen en analyseren van Oekraïense best practices

Naast gerichte actie 6 is het raadzaam een gestructureerd programma op te zetten voor het **systematisch verzamelen en analyseren** van Oekraïense best practices op het gebied van erfgoedbescherming in oorlogs- en conflictsituaties. Op basis van de empirische inzichten uit dit onderzoek zou het programma onder meer museumbesluiting tijdens bezetting, documentatie bij schaarste aan middelen en strategieën tegen desinformatie moeten omvatten. Dit versterkt de Nederlandse paraatheid en draagt bij aan de bredere Europese en NAVO-weerbaarheid tegen vergelijkbare hybride tactieken.

8. Integratie van erfgoedweerbaarheid in regionale veiligheidsdialogen

Tot slot moet erfgoed- en narratieve weerbaarheid expliciet worden opgenomen in de Nederlandse veiligheidssamenwerking met de Baltische staten en Polen. Deze landen worden geconfronteerd met vergelijkbare Russische historische en identiteitsgerichte narratieven. De inzichten uit de Oekraïne-casus kunnen bijdragen aan gezamenlijke discussies en moeten zich toespitsen op vroegtijdige waarschuwingsstrategieën, documentatiemiddelen en tegennarratieven. Hoewel dit mogelijk van secundair belang lijkt, kan de integratie van culturele overwegingen in de regionale defensiedialoog met de Baltische staten en Polen de **collectieve veerkracht en weerbaarheid** daadwerkelijk versterken. Bovendien kan een genuanceerde analyse van strategische narratieven waarbij gemonitord wordt hoe lokaal erfgoed gebruikt wordt in het veiligheidsdiscours van andere landen in deze regio, het bewustzijn van hybride dreigingen aanzienlijk vergroten.

Bibliografie

- Buchko, Z., & Stetsiuk, A. (2023). Historical and cultural heritage objects of Ukraine in the conditions of war: Urbicide and its consequences. *Modern Historical and Political Issues: Journal in Historical & Political Sciences*, 47, 20–27. <https://doi.org/10.31861/mhpi2023.47.20-27>
- Busol, K., & Frolova, A. (2021, March). Cultural heritage as an element of national security: The Crimea lens. Centre for Defence Strategies. <https://defence.org.ua/en/cultural-heritage-as-an-element-of-national-security-the-crimea-lens/>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025, March 28). Strategy for the development of culture in Ukraine for the period until 2030 (No. 293-p). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293-2025-%D1%80>
- Crimea Radio. (2022). Kherson museum transferred items for storage. <https://crimea-radio.ru/khersonskiy-muzej-peredal-na-khranenie/>
- Drieskens, E., & Verpoest, L. (2026). Heritage Power Europe? The EU's approach towards the protection of Ukraine's cultural heritage. In Verpoest, L. (Ed.), *Redefining cultural heritage in Ukraine*. Routledge.
- Galeotti, M. (2022). *The Weaponisation of Everything: A Field Guide to the New Way of War*. Yale University Press.
- Human Rights Watch. (2022, December 20). Ukraine: Russians pillage Kherson cultural institutions. <https://www.hrw.org/news/2022/12/20/ukraine-russians-pillage-kherson-cultural-institutions>
- Kontishev, I. (2023, April 7). They behave like Nazis: How and why the occupiers looted the Kherson art museum. Kavun.City. <https://kavun.city/articles/277699/povodyatsya-yak-nacisti-yak-ta-dlya-chogo-okupanti-grabuvali-hersonskij-hudozhnij-muzej>
- Kurin, R. (2023). Ukrainians defend their cultural heritage against Russian destruction. *Smithsonian Magazine*. <https://www.smithsonianmag.com/smithsonian-institution/ukrainians-defend-their-cultural-heritage-russian-destruction-180981661/>
- Langendonk, S., & Drieskens, E. (2025). Securitization between narrative and practice: A praxis perspective on the multilateral securitization of Orthodox heritage in Kosovo between 1999 and 2011. *Journal of Global Security Studies*, 10(3), on-line first. <https://doi.org/10.1093/jogss/ogaf008>
- Langendonk, S., & Drieskens, E. (2024). Chinese Power in the World Heritage Committee: From Learning the Game to Shaping the Rules. *Global Policy*, 15(2), 110-20.
- Mattson, G. (2020). Weaponization: Ubiquity and metaphorical meaningfulness. *Metaphor and Symbol*, 35(4), 250-65.
- Mamonova, H., Lohvynenko, T., & Kobernyk, K. (2022, December 12). Russia looted Kherson museums and transported valuable exhibits to Crimea: Reconstruction of the crime, actors, and what happens next. *Babel*. <https://babel.ua/texts/88067-rosiya-rozgrabuvala-muzeji-hersonu-y-yivezla-cinni-eksponati-v-krim-babel-rekonstruyuvav-zlochyn-u-diyovih-osobah-i-detalyah-ta-rozkazuye-shcho-robiti-dali>
- Miskimmon, A., O'Loughlin, B., & Roselle L. (2017). *Forging the World: Strategic Narratives and International Relations*. University of Michigan Press.
- Mousavizadeh, N. (2015, September 25). The weaponization of everything: Globalization's dark side. *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/business/environment/the-weaponization-of-everything-globalizations-dark-side-idUSL1N11V2KZ/>
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2025). Regarding the situation with the glorification of Nazism and the spread of neo-Nazism and other practices that contribute to fueling contemporary forms of racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance (Report of the Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation 2023). https://mid.ru/en/foreign_policy/reports/2043460/

- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2024, May 26). Foreign Minister Sergey' Lavrov's answers to media questions of the Moscow. Kremlin. Putin TV programme, May 26, 2024. https://mid.ru/ru/foreign_policy/news/1952810/.
- Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2022, December 29). Foreign Ministry Spokeswoman Maria Zakharova's comment on Ukraine's fighting with historical monuments. https://mid.ru/en/foreign_policy/news/1846132/.
- PEN America. (2023). Ukrainian culture under attack. <https://pen.org/report/ukrainian-culture-under-attack/>.
- Pochtaruk, A. (2024, December 22). Ukrainian Armed Forces damaged 17 cultural heritage sites in Rylsk. Gazeta.ru. <https://www.gazeta.ru/social/news/2024/12/22/24687626.shtml>
- Pragmatika Media. (2023, February 2). Investigation: Who oversaw the theft of paintings from the Kherson museum and why they ended up in Simferopol. <https://pragmatika.media/en/news/rozsliduvannia-khto-kuruvav-vykradennia-kartyn-z-khersonskoho-muzeiu-i-chomu-vony-opynylis-u-simferopoli/>.
- Russkiy Mir Foundation. (2025). Russkiy Mir declaration. <https://ruskiymir.ru/fund/docs/a17dec-ru.pdf>
- Shultz, D., & Jaspardo, C. (2022, April 1). How does Russia exploit history and cultural heritage for information warfare? Recommendations for NATO. Antiquities Coalition Think Tank. <https://theantiquitiescoalition.org>
- Suspilne Kherson. (2023a, April 6). Agreement on the storage of exhibits from the Kherson museum: Russian occupiers documented their own crime. <https://suspilne.media/kherson/437247-dogovir-pro-zberiganna-eksponativ-hersonskogo-muzeu-rosijski-okupanti-vlasnoruc-zadokumentuvali-svij-zlocin/>.
- Suspilne Kherson. (2023b, May 29). Employees of the Kherson art museum describe how they marked its 45th anniversary. <https://suspilne.media/kherson/490492-prihodimo-do-tam-i-spivrobotniki-hersonskogo-hudoznogo-muzeu-rozpovili-ak-zustrili-jogo-45-ricca/>.
- TASS. (2026, April 16). The director of a Crimean museum called Kyiv's accusations of theft of heritage insinuations. <https://tass.ru/obschestvo/27124165>
- TASS. (2025, May 5). The Taurida museum has provided all the necessary conditions for the preservation of the Kherson museum's exhibits. <https://tass.ru/kultura/23851733>
- The Kyiv Independent. (2022, November 5). Russian occupying forces loot Kherson art museum. <https://kyivindependent.com/russian-occupying-forces-loot-kherson-art-museum/>.
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). Law on the condemnation and prohibition of the propaganda of Russian imperial policy and the decolonization of toponymy (No. 3005-XX). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3005-20>
- Zürn, M. (2019). Politicization compared: at national, European, and global levels. *Journal of European Public Policy*, 26(7), 977-995.
- Zürn, M. (2014). The politicization of world politics and its effects: Eight propositions. *European Political Science Review*. 6(1), 47-71.

Bijlage 1 Ukraine's address to the General Debate of the UN General Assembly September 2023

bron: <https://gadebate.un.org/en/78/ukraine>

Thank you very much!

I welcome all who stand for common efforts!

And I promise – being really united we can guarantee fair peace for all nations. What's more, unity can prevent wars.

Ladies and gentlemen!

Mr. Secretary General!

Fellow leaders!

This hall saw many wars but not as an active defender against the aggressions.

In many cases, the fear of war, the final war, was the loudest here – the war after which no one would gather in the General Assembly Hall again.

The Third World War was seen as a nuclear war. A conflict between states on the highway to nukes. Other wars seemed less scary compared to a threat of the so-called “great powers” firing their nuclear stockpiles.

So, the 20th century taught the world to restrain from the use of the weapons of mass destruction – not to deploy, not to proliferate, not to threaten with, and not to test, but to promote a complete nuclear disarmament.

Frankly, this is a good strategy. But it should not be the only strategy to protect the world from this final war

Ukraine gave up its third largest nuclear arsenal. The world then decided Russia should become a keeper of such power. Yet, history shows it was Russia who deserved nuclear disarmament the most, back in the 1990s. And Russia deserves it now – terrorists have no right to hold nuclear weapons.

No right!

But truly not the nukes are the scariest now.

While nukes remain in place, the mass destruction is gaining its momentum. The aggressor is **weaponizing** many other things and those things are used not only against our country but against all of yours as well.

Fellow leaders!

There are many conventions that restrict weapons but there are no real restrictions on **weaponization**.

First, let me give you an example – the food.

Since the start of the full-scale war, the Ukrainian ports in the Black and Azov Seas have been blocked by Russia. Until now, our ports on the Danube River remain the target for missiles and drones. And it is a clear Russia's attempt to **weaponize** the food shortage on the global market in exchange for recognition for some, if not all, of the captured territories.

Russia is launching the food prices as weapons. The impact spans from the Atlantic coast of Africa to Southeast Asia. This is the threat scale.

I would like to thank those leaders who supported our Black Sea Grain Initiative, and program “Grain from Ukraine”. Thank you so much! United, we made weapons turn back into food again. More than 45 nations saw how important it is to make Ukrainian food products available on the market... from Algeria and Spain to Indonesia and China.

Even now when Russia has undermined the Black Sea Grain Initiative, we are working to ensure food stability. And I hope that many of you will join us in these efforts. We launched a temporary sea export corridor from our ports. And we are working hard to preserve the land routes for grain exports. And it is alarming to see how some in Europe, some of our friends in Europe, play out solidarity in a political theater – making a thriller from the grain. They may seem to play their own role but in fact they are helping set the stage to a Moscow actor.

Second, **weaponization** of energy.

Many times, the world has witnessed Russia using energy as a weapon. The Kremlin **weaponized** oil and gas to weaken the leaders of other countries when they came to the Red Square.

Now the threat is even greater. Russia is **weaponizing** nuclear energy. Not only is it spreading its unreliable nuclear-power-plant-construction-technologies, but it is also turning other countries' power plants into real dirty bombs.

Look please what Russia did to our Zaporizhzhia power plant – shelled it, occupied it and now blackmails others with radiation leaks.

Is there any sense to reduce nuclear weapons when Russia is **weaponizing** nuclear power plants? Scary question.

The global security architecture offers no response or protection against such a treacherous radiation threat. And there is no accountability for radiation blackmailers so far.

The third example is children.

Unfortunately, various terrorist groups abduct children to put pressure on their families and societies. But never before would mass kidnapping and deportation become a part of the government policy. Not until now.

We know the names of tens of thousands of children and have evidence on hundreds of thousands of others kidnapped by Russia in the occupied territories of Ukraine and later deported. The International Criminal Court issued an arrest warrant for Putin for this crime.

We are trying to get children back home but time goes by. What will happen to them?

Those children in Russia are taught to hate Ukraine, and all ties with their families are broken... This is clearly a genocide.

When hatred is **weaponized** against one nation, it never stops there. Each decade Russia starts a new war. Parts of Moldova and Georgia remain occupied. Russia turned Syria into ruins. And if it hadn't been for Russia, the chemical weapons would have never been used there in Syria. Russia has almost swallowed Belarus. It is obviously threatening Kazakhstan and the Baltic states... And the goal of the present war against Ukraine is to turn our land, our people, our lives, our resources into a weapon against you – against the international rules-based order. Many seats in the General Assembly Hall may become empty if Russia succeeds with its treachery and aggression.

Ladies and gentlemen!

The aggressor scatters death and brings ruins even without nukes but the outcomes are alike.

We see towns and villages in Ukraine wiped out by Russian artillery. Leveled to the ground completely!

We see the war of drones. We know the possible effects of spreading the war into cyberspace.

The artificial intelligence could be trained to combat well – before it would learn to help the humanity. Thank God, people have not yet learned to use climate as a weapon. Even though humanity is failing on its climate policy objectives – this means that extreme weather will still impact normal global life and some evil state will also **weaponize** its outcomes. And when people in the streets of New York and other cities of the world went out on climate protest – we all have seen them... And when people in Morocco and Libya and other countries die as a result of natural disasters... And when islands and countries disappear under water... And when tornadoes and deserts are spreading into new

territories... And when all of this is happening one unnatural disaster in Moscow decided to launch a big war and kill tens of thousands of people. We have to stop it!

We must act united – to defeat the aggressor and focus all our capabilities and energy on addressing these challenges.

As nukes are restrained, likewise the aggressor must be restrained and all its tools and methods of war. Each war now can become final, but it takes our unity to make sure that aggression will not break in again.

And it is not a dialog between the so-called “great powers” somewhere behind the closed doors that can guarantee us all the new no-wars-era, but open work of all nations for peace.

Last year, I presented the outlines of the Ukrainian Peace Formula at the UN General Assembly. Later in Indonesia, I presented the full Formula. And over the past year the Peace Formula became the basis to update the existing security architecture – now we can bring back to life the UN Charter and guarantee the full power of the rules-based world order.

Tomorrow I will present the details at a special meeting of the UN Security Council.

The main thing is that it is not only about Ukraine. More than 140 states and international organizations have supported the Ukrainian Peace Formula fully or in part. The Ukrainian Peace Formula is becoming global. Its points offer solutions and steps that will stop all forms of **weaponization** that Russia used against Ukraine and other countries and may be used by other aggressors.

Look – for the first time in modern history, we have a real chance to end the aggression on the terms of the nation which was attacked. This is a real chance for every nation – to ensure that aggression against your state, if it happens, God forbid, will end not because your land will be divided and you will be forced to submit to military or political pressure, but because your territory and sovereignty will be fully restored.

We launched the format of meetings between national security advisors and diplomatic representatives. Important talks and consultations were held in Hiroshima, in Copenhagen, and in Jeddah on the implementation of the Peace Formula. And we are preparing a Global Peace Summit. I invite all of you – all of you who do not tolerate any aggression – to jointly prepare the Summit.

I am aware of the attempts to make some shady dealings behind the scenes. Evil cannot be trusted – ask Prigozhin if one bets on Putin’s promises. Please, hear me. Let unity decide everything openly. While Russia is pushing the world to the final war, Ukraine is doing everything to ensure that after Russian aggression no one in the world will dare to attack any nation. **Weaponization** must be restrained. War crimes must be punished. Deported people must come back home. And the occupier must return to their own land.

We must be united to make it. And we will do it.

Слава Україні!

Bijlage 2 De auteurs en het HERitage UKRaine project

Deze beleidsnota sluit aan bij het project **HERitage UKRaine: Challenges and Opportunities for EU Heritage Diplomacy in Ukraine**, waarin de rol van cultureel erfgoed in het externe optreden van de EU bestudeerd wordt. HERitage UKRaine, dat loopt van 2023 tot 2026, bestaat uit een internationaal consortium van vijftien universiteiten dat expertise samenbrengt op het gebied van EU-buitenlands beleid en erfgoeddiplomatie, Oekraïense en Oost-Europese herinneringspolitiek en erfgoedpraktijken.

Het project heeft tot doel een multidisciplinair onderzoeks- en onderwijsnetwerk op te zetten dat (1) kennis genereert, uitbreidt en uitwisselt over EU-erfgoeddiplomatie en internationale culturele betrekkingen in het algemeen, en

over Oekraïne in het bijzonder; (2) goede praktijken in kaart brengt en verspreidt met betrekking tot de omgang met betwist cultureel erfgoed en het behoud van cultureel erfgoed in Oost- en Centraal-Europa; en (3) Europese beleidsmakers voorziet van gedegen expertise over ontwikkelingen op het gebied van cultureel erfgoed in Oekraïne.

Een overzicht van de partners, activiteiten en resultaten van het project is te vinden op de website: <https://www.kuleuven.be/her-ukr>

De auteurs van dit rapport werken samen aan het HERitage UKRaine-project in hun respectievelijke hoedanigheden als projectleider, medewerker en coördinator.

Prof. dr. Lien Verpoest is universitair hoofddocent bij de afdeling Geschiedenis van de KU Leuven en verbonden aan de onderzoeksgroep Moderniteit en Maatschappij. Zij bekleedde academische leiderschapsfuncties als programmadirecteur van de master Geschiedenis (2023–2025) en is momenteel programmadirecteur van de master Europese Studies: Transnationale en Mondiale Perspectieven (2025–2029). Zij studeerde Slavische en Oost-Europese Studies (KU Leuven en Staatsuniversiteit van Sint-Petersburg) en Internationale Politiek (Universiteit van Lund). Zij promoveerde in de politieke wetenschappen op geopolitiek pluralisme en staatsisomorfisme in de post-Sovjetruimte. Haar onderzoek bevindt zich op het snijvlak van geschiedenis en politieke wetenschappen en combineert vergelijkende historische analyse met analyse van buitenlands beleid. Haar primaire geografische focus ligt op de Oost-Slavische regio – Rusland, Oekraïne en Wit-Rusland – met bijzondere aandacht voor diplomatieke betrekkingen, de wisselwerking tussen Oost en West en de rol van culturele en erfgoedactoren in grensgebieden binnen de internationale diplomatie. De afgelopen vier jaar heeft zij onderzoek naar cultureel erfgoed in contexten van gewapend conflict geleid en gecoördineerd, met een sterke focus op Oekraïne. Zij was promotor van het CELSA COHERE-project over betwist erfgoed in Oekraïne (2020–2022) en leidt momenteel het Erasmus+ Jean Monnet Policy Debate HERitage UKRaine-project over erfgoeddiplomatie. Haar eerdere werk onderzocht de perceptie van Oekraïne door de EU en de Russische perceptie van de EU, en zij was co-promotor van het KU Leuven CONNECTIVITY-programma over de contestatie van globaal bestuur (2018–2024).

Prof. dr. Edith Driessens is universitair hoofddocent Internationale Betrekkingen aan Leuven International and European Studies (LINES), waar zij colleges geeft over internationale politiek, internationale organisaties, internationale betrekkingen (theorieën) en academisch schrijven. Haar werk onderzoekt de regionale dimensie van mondiaal bestuur, met bijzondere aandacht voor het functioneren van de EU in multilaterale contexten. Haar

doctoraatsonderzoek analyseerde het representatieve gedrag van EU-lidstaten in de VN-Veiligheidsraad vanuit een principal-agentperspectief, met een focus op economische sancties. Sindsdien heeft zij haar onderzoeksfocus verbreed naar het functioneren van de EU in de Algemene Vergadering van de VN, de Organisatie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) en het Wereldantidopingagentschap (WADA), evenals naar de interacties van de EU met private actoren, zoals sportbonden. Lopend onderzoek verkent de EU als erfgoedactor in internationale betrekkingen, met aandacht voor thema's als traditionele Chinese geneeskunde en erfgoedvernietiging (securitisation).

Dr. Daryna Zhyvohliadova is onderzoeker en projectcoördinator van het HERitage UKRaine-project bij de onderzoeksgroep Moderniteit en Maatschappij van de afdeling Geschiedenis van de Faculteit der Letteren, KU Leuven. Haar onderzoek bevindt zich op het snijvlak van erfgoeddiplomatie en cultuurmanagement, met een focus op hedendaagse kennisuitwisselingspraktijken, cultuurbeleid en strategieën voor de bescherming van cultureel erfgoed in oorlogstijd. Zij promoveerde aan de Taras Shevchenko-universiteit van Kyiv en ontving beurzen van de University of Technology Sydney en de Universiteit van Maribor. Daarnaast deed zij ervaring op als consultant en beleidsadviseur op het gebied van erfgoedbeleid en internationale culturele samenwerking voor onder meer de Europese Commissie, UNFPA, de ALIPH Foundation, Europa Nostra en het Cultural Relations Platform.

Over REKA

De Rusland en Oost-Europa Kennisalliantie (REKA) is een kennisplatform opgericht door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het omvat een breed en inclusief netwerk van experts en heeft tot doel de aanwezige kennis in Nederland over Rusland en Oost-Europa uit te bouwen, publiek inzichtelijk te maken en beschikbaar te stellen voor de Nederlandse overheid. 'REKA' – Russisch voor rivier – slaat dan ook op de stroom van kennis die dit netwerk beoogt op gang te brengen.

www.rekanetwork.org

info@rekanetwork.org

+31 70 324 53 84

Disclaimer: Dit onderzoek is uitgevoerd binnen het raamwerk van het REKA-netwerk. De verantwoordelijkheid voor de analyse, inhoud en geuite meningen berust uitsluitend bij de auteurs.